

Spis treści

Wstęp	11
-------------	----

I. Wymowa

1. Natura polskiej wymowy	15
1.1. Zbiór polskich głosek	16
1.2. Relacja między głoską a fonemem	17
1.3. Relacje między głoskami a literami	19
1.3.1. Litery samogłoskowe	20
1.3.2. Litery spółgłoskowe	20
1.3.3. Problem współczesnych polskich półsamogłosek	21
1.3.4. Wymowa literowa	21
1.4. Zróżnicowanie normy fonetycznej	22
1.4.1. Style wymowy	22
1.4.2. Poziomy normy fonetycznej	23
1.4.3. Istota wymowy regionalnej	24
1.5. Tendencje rozwojowe polskiej fonetyki	26
2. Akcent wyrazowy	27
2.1. Charakterystyka normatywna współczesnego polskiego akcentu wyrazowego	27
2.2. Kierunki zmian ewolucyjnych w akcentowaniu wyrazów	28
2.3. Norma akcentowa a odstępstwa od paroksytonezy	30
2.3.1. Formy fleksyjne rzeczowników obcego pochodzenia zakończonych na <i>~ika/~yka</i> w mianowniku liczby pojedynczej ...	30
2.3.2. Formy pierwszej i drugiej osoby liczby mnogiej czasowników w czasie przeszłym	31
2.3.3. Formy trybu przypuszczającego	31
2.3.4. Historyczne zrosty liczebnikowe	32
2.3.5. Inne rzeczowniki pochodzenia obcego	32
2.3.6. Proparoksytoniczne akcentowanie rzeczowników rodzimych ...	34
2.4. Proklityki	35
2.5. Enklityki	36

2.6.	Akcent oksytoniczny	36
2.7.	Akcentowanie nazw własnych	37
2.8.	Błędy w akcentowaniu wyrazów	38
3.	Problem (samo)głosek nosowych	38
3.1.	Wymowa głosek zapisywanych literą <i>ę</i> na końcu wyrazu	39
3.2.	Wymowa głosek zapisywanych literą <i>ą</i> na końcu wyrazu	40
3.3.	Wymowa głosek zapisywanych literą <i>ę</i> przed literami spółgłoskowymi	40
3.3.1.	Wartości fonetyczne litery <i>ę</i> przed literami odpowiadającymi spółgłoskom szczelinowym	40
3.3.2.	Wartość fonetyczna litery <i>ę</i> przed literami <i>l</i> oraz <i>ł</i>	41
3.3.3.	Wartości fonetyczne litery <i>ę</i> przed literami odpowiadającymi innym spółgłoskom	41
3.4.	Wymowa głosek zapisywanych literą <i>ą</i> przed literami spółgłoskowymi	43
3.4.1.	Wartości fonetyczne litery <i>ą</i> przed literami odpowiadającymi spółgłoskom szczelinowym	43
3.4.2.	Wartość fonetyczna litery <i>ą</i> przed literą <i>ł</i>	44
3.4.3.	Wartości fonetyczne litery <i>ą</i> przed literami odpowiadającymi innym spółgłoskom	44
3.5.	Wymowa głosek zapisywanych literami <i>am, an, em, en, om, on</i> itp.	45
3.6.	Wymowa głosek zapisywanych literami <i>nk</i> lub <i>ng</i>	46
3.7.	Wymowa głosek zapisywanych literą <i>ń</i>	46
3.7.1.	Wartość fonetyczna litery <i>ń</i> na końcu wyrazów	47
3.7.2.	Wartość fonetyczna litery <i>ń</i> przed literami odpowiadającymi spółgłoskom szczelinowym	47
3.7.3.	Wartość fonetyczna litery <i>ń</i> przed literami odpowiadającymi spółgłoskom nieszczelinowym	47
3.7.4.	Wartość fonetyczna połączenia liter <i>ni</i> przed literami samogłoskowymi	47
4.	Wymowa głosek zapisywanych połączeniem litery samogłoskowej z literą <i>u</i>	48
4.1.	Połączenie liter <i>au</i> w wyrazach rodzimych	48
4.2.	Połączenie liter <i>au</i> w wyrazach obcych	49
4.3.	Połączenie liter <i>eu</i> w wyrazach rodzimych	49
4.4.	Połączenie liter <i>eu</i> w wyrazach obcych	49
5.	Wymowa głosek zapisywanych połączeniem litery samogłoskowej z literą samogłoskową inną niż <i>u</i>	50
6.	Wymowa głosek zapisywanych połączeniami liter <i>bi, pi, mi, wi</i> oraz <i>fi</i>	50
6.1.	Połączenia typu <i>bi</i> przed literą samogłoskową	50
6.2.	Połączenia typu <i>bi</i> przed literą spółgłoskową	51
7.	Wymowa głosek zapisywanych literami <i>gie</i> lub <i>kie</i> oraz <i>ge</i> lub <i>ke</i>	51
8.	Wymowa głoski zapisywanej literą <i>ł</i>	52
9.	Wymowa głosek zapisywanych literami <i>li</i>	52
10.	Ubezdźwięcznienie na końcu wyrazu	53
11.	Upodobnienia fonetyczne	54
11.1.	Upodobnienia pod względem dźwięczności	54

11.2. Upodobnienia pod względem miękkości	56
11.3. Upodobnienia pod względem miejsca artykulacji	56
11.4. Upodobnienia pod względem stopnia zbliżenia narządów mowy	57
11.5. Uproszczenia grup spółgłoskowych	58
11.6. Inne redukcje głosek	61
12. Wymowa głosek zapisywanych literą <i>h</i> oraz dwuznakiem <i>ch</i>	61
13. Wymowa głosek zapisywanych połączeniami liter typu <i>ai, ei, oi</i>	62
14. Wymowa głosek zapisywanych połączeniami liter <i>ii</i> lub <i>ji</i>	63
15. Wymowa głoski zapisywanej literą <i>i</i> na początku wyrazu	63
16. Wymowa głosek zapisywanych połączeniem liter <i>aj</i>	64
17. Wymowa głosek zapisywanych podwojoną literą samogłoskową (inną niż <i>i</i>)	64
18. Podsumowanie	64

II. Ortografia

1. Natura polskiej ortografii	67
1.1. Zasada konwencjonalna	69
1.2. Zasada historyczna	70
1.3. Zasada morfologiczna	71
1.4. Zasada fonetyczna	72
2. Użycie wielkiej albo małej litery	73
2.1. Użycie wielkiej litery ze względów składniowych	74
2.2. Użycie wielkiej litery ze względów grzecznościowych	74
2.3. Użycie wielkiej litery ze względów graficznych	75
2.4. Użycie wielkiej litery ze względów semantycznych	75
2.4.1. Pisownia nazw osobowych i ich odpowiedników	75
2.4.2. Pisownia nazw geograficznych i administracyjnych	78
2.4.3. Pisownia tytułów utworów	81
2.4.4. Pisownia nazw obiektów miejskich	82
2.4.5. Pisownia nazw instytucji, urzędów oraz organizacji	84
2.4.6. Pisownia nazw firm i marek a pisownia nazw produktów przemysłowych	85
2.4.7. Pisownia innych podgrup nazw własnych	86
2.4.8. Pisownia przymiotników	90
2.5. Użycie małej litery	90
2.5.1. Pisownia nazw przedziałów czasowych	90
2.5.2. Pisownia nazw wydarzeń historycznych	91
2.5.3. Pisownia rzeczowników utworzonych od nazw osobowych	92
2.5.4. Pisownia podgrup rzeczowników osobowych	92
2.5.5. Pisownia podgrup nazw gatunkowych	93
2.5.6. Pisownia innych podgrup rzeczownikowych	94
2.5.7. Pisownia podgrup przymiotnikowych	96
2.6. Fakultatywne użycie wielkiej litery	96

3.	Pisownia łączna lub rozdzielna	97
3.1.	Pisownia łączna	101
3.1.1.	Pisownia łączna cząstki <i>nie-</i>	101
3.1.2.	Pisownia łączna cząstki <i>-by</i>	105
3.1.3.	Pisownia łączna cząstek <i>-że (-ź)</i> oraz <i>-li</i>	107
3.1.4.	Pisownia zrostów a pisownia zestawień	107
3.1.5.	Pisownia wyrażen przyimkowych	108
3.1.6.	Pisownia przyimków złożonych	109
3.1.7.	Pisownia wyrażen zaimkowych	109
3.1.8.	Użycie łącznika w zestawieniach i złożeniach	109
3.2.	Pisownia rozdzielna	114
3.2.1.	Pisownia rozdzielna cząstki <i>nie</i>	114
3.2.2.	Pisownia rozdzielna cząstki <i>by (bym, byś, byśmy itp.)</i>	116
3.3.	Pisownia połączeń typu <i>dziko rosnący, nowo otwarty</i>	118
4.	Pisownia litery <i>h</i> a pisownia dwuznaku <i>ch</i>	119
5.	Pisownia litery <i>ż</i> a pisownia dwuznaku <i>rz</i>	121
6.	Pisownia litery <i>ó</i> a pisownia litery <i>u</i>	123
7.	Zapisywanie głosek nosowych	124
7.1.	Pisownia litery <i>q</i>	125
7.2.	Pisownia litery <i>ę</i>	125
7.3.	Pisownia połączeń liter <i>om, on</i> oraz <i>em, en</i>	126
8.	Zapisywanie głosek miękkich	127
8.1.	Wielofunkcyjność litery <i>i</i>	128
8.2.	Pisownia litery <i>i</i> a pisownia litery <i>j</i> na początku wyrazu	128
8.3.	Pisownia liter <i>i</i> oraz <i>j</i> po literach samogłoskowych	129
8.4.	Pisownia liter <i>i</i> oraz <i>j</i> po literach spółgłoskowych	129
8.5.	Pisownia form fleksyjnych rzeczowników zakończonych na <i>~ia</i> albo <i>~ja</i>	130
8.6.	Oddawanie w zapisie upodobnień głosek pod względem miękkości	131
8.7.	Pisownia połączeń <i>ge, ke</i> oraz <i>gie, kie</i>	132
8.8.	Pisownia połączeń literowych <i>gę</i> oraz <i>kę</i>	132
8.9.	Pisownia połączeń <i>hi, hy</i> oraz <i>chi, chy</i>	132
9.	Pisownia wybranych grup spółgłoskowych i samogłoskowych	132
9.1.	Pisownia połączeń liter <i>ns</i> oraz <i>nz</i>	133
9.2.	Pisownia połączeń <i>gz</i> oraz <i>ks</i>	133
9.3.	Pisownia litery <i>x</i>	133
9.4.	Pisownia form fleksyjnych rzeczowników zakończonych na <i>~eja</i>	135
9.5.	Pisownia form fleksyjnych rzeczowników zakończonych na <i>~ea</i>	135
9.6.	Pisownia form fleksyjnych rzeczowników zakończonych na <i>~ua</i>	136
10.	Pisownia wybranych przedrostków oraz przyrostków i zakończeń	137
10.1.	Pisownia przedrostków <i>z-, s-, ś-</i>	137
10.2.	Pisownia przedrostków <i>wz-, wez-, ws-, wes-, wsz-, wś-</i>	138
10.3.	Pisownia innych przedrostków zakończonych na spółgłoskę	138
10.4.	Pisownia rzeczowników z przyrostkiem <i>-ba</i>	138
10.5.	Pisownia rzeczowników zakończonych na <i>~ca</i>	138

10.6.	Pisownia zakończenia <i>~ski</i>	139
10.7.	Pisownia zakończeń <i>~cki</i> oraz <i>~dzki</i>	140
10.8.	Pisownia zakończenia <i>~czyzna</i>	142
10.9.	Pisownia zakończenia <i>~two</i>	144
11.	Pisownia zakończeń niektórych form czasownika	147
11.1.	Zakończenie bezokolicznika jako problem ortograficzny	147
11.2.	Pisownia zakończeń form trzeciej osoby liczby pojedynczej czasu przeszłego czasowników rodzaju męskiego	149
11.3.	Pisownia zakończeń imiesłówów przysłówkowych	149
11.4.	Oboczności typu <i>trzepoczę – trzepocę</i>	150
12.	Podsumowanie	150

III. Interpunkcja

1.	Natura polskiej interpunkcji	153
1.1.	Ogólnopolska norma interpunkcyjna a wewnętrzne ustalenia instytucjonalne	155
1.2.	Niefortunne, szkolne formułki	155
2.	Użycie kropki	156
2.1.	Funkcja oddzielająca kropki	156
2.2.	Kropka na końcu odpowiednich skrótów	157
2.3.	Kropka po cyfrze	158
2.4.	Obligatoryjne pomijanie kropki	159
3.	Użycie średnika	161
4.	Użycie przecinka	162
4.1.	Przecinek w zdaniu złożonym podrzędnie	163
4.1.1.	Problem pozornych orzeczeń	165
4.2.	Przecinek w zdaniach złożonych współrzędnie	167
4.3.	Przecinek w zdaniu pojedynczym	169
4.3.1.	Interpunkcja typowych szeregów rzeczownikowych	171
4.3.2.	Interpunkcja szeregów przydawkowych	171
4.3.3.	Interpunkcja przydawek rozwiniętych	190
4.3.4.	Interpunkcja szeregów okolicznikowych	196
4.3.5.	Interpunkcja wyrazów powtórzonych i wyrażen symetrycznych ..	202
4.4.	Użycie przecinka w porównaniach	203
4.5.	Interpunkcja wtrąceń	219
4.6.	Interpunkcja przy wyrazach funkcyjnych <i>niż, zamiast</i>	223
4.7.	Inne konteksty składniowe wymagające przecinka	226
4.7.1.	Interpunkcja spójników pozornie podwojonych	226
4.7.2.	Interpunkcja spójników złożonych i konstrukcji do nich podobnych	227
4.8.	Interpunkcja przy podwojonym wyrazie <i>czy</i>	232
5.	Użycie znaku zapytania	240
5.1.	Typowe konteksty wymagające znaku zapytania	240

5.2. Zbiegnięcie się znaku zapytania z innymi znakami interpunkcyjnymi . . .	241
6. Użycie znaku wykrzyknienia	242
6.1. Typowe konteksty wymagające znaku wykrzyknienia	242
6.2. Zbiegnięcie się znaku wykrzyknienia z innymi znakami interpunkcyjnymi	243
7. Użycie wielokropka	244
7.1. Zbiegnięcie się wielokropka z innymi znakami interpunkcyjnymi	245
8. Użycie dwukropka	246
8.1. Dwukropek przed wyliczeniem	246
8.2. Dwukropek przed cytatem	250
8.3. Inne konteksty właściwe dwukropkowi	250
9. Użycie myślnika	251
9.1. Myślnik sygnalizujący powtórzenie	251
9.2. Myślnik wprowadzający wyjaśnienie	252
9.3. Myślnik porządkujący składnię	253
9.4. Myślnik konstruuujący wyliczenia	254
9.5. Myślnik(i) w dialogach	256
9.6. Inne konteksty wymagające myślnika	257
9.7. Zbiegnięcie się myślnika z innymi znakami interpunkcyjnymi	258
10. Użycie cudzysłowu	258
10.1. Cudzysłów a cytaty	259
10.2. Inne konteksty wymagające cudzysłowu	260
10.3. Zbiegnięcie się cudzysłowu z innymi znakami interpunkcyjnymi	262
11. Użycie nawiasu	263
11.1. Wstawka nawiasowa	263
11.2. Inne funkcje nawiasu	264
11.3. Zbiegnięcie się nawiasu z innymi znakami interpunkcyjnymi	264
12. Znaki nieinterpunkcyjne	265
12.1. Użycie apostrofu	266
12.2. Użycie łącznika	266
13. Interpunkcja wzorcowa a interpunkcja użytkowa – wybór właściwego wariantu	267
14. Podsumowanie	268
Bibliografia	271
Indeks	275